

УДК 343.98:343.544

Ємець Олег Миколайович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ФАКТИЧНИХ ДАНИХ ПРО СУТЕНЕРСТВО

Здійснено аналіз динаміки виявлення фактів сутенерства в Україні протягом останніх років. З'ясовано правові аспекти викриття таких злочинів. Визначено об'єкти пошуку фактичних даних про сутенерство, а також надано рекомендації щодо діяльності оперативних підрозділів МВС України в зазначеній сфері.

Ключові слова: МВС України; моральність; оперативний підрозділ; оперативний пошук; сутенерство.

Осуществлен анализ динамики выявления фактов сутенерства в Украине за последние годы. Выявлены правовые аспекты разоблачения таких преступлений. Определены объекты поиска фактических данных о сутенерстве, а также даны рекомендации относительно деятельности оперативных подразделений МВД Украины в указанной сфере.

Ключевые слова: МВД Украины; нравственность; оперативное подразделение; оперативный поиск; сутенерство.

The gist of the article represents many aspects of the investigation, which are connected with resistance to the pimping by operational departments of Ministry of Internal Affairs of Ukraine that means the actions of a person which forces another person to be a prostitute. The peril is that this detractive phenomenon has a destructive effect on the ethics of society, especially on steadfast points of view among the people about the inadmissibility of such proceedings. The similar actions are highly harmful for psychics of the person, who is forced to provide sexual services, especially if he is underage.

Nowadays the problem of the pimping remains actual. The analysis of the statistical data was made by author and includes the statistics of the detection of crimes in Ukraine for last years. The dynamics of formations of such kind of facts is unstable, but, in general, the number of registered crimes tends to increase. Every year the policemen identify thousands of them, and the most of them are made by a grope of persons.

Furthermore, the article represents the legal aspects of the detection of the pimping. The scientific research of different aspects of the countermeasure to such the illegal activities, which comprise the analysis of the statistics and other information, provided an opportunity to determine the objects of operational search to forming the recommendations for operational departments of Ministry of Internal Affairs of Ukraine for effort against the pimping.

In a modern Ukraine the process of the police reforming and the legislation renovating is taking place, which regulates its activity. However, the searching of the actual data about the individual or group crimes remains a top priority for the punitive inquiry. The accumulated material can be used as an implement against the pimping or for farther scientific solution on the counteraction of such type of offenses.

Keywords: Ministry of Internal Affairs of Ukraine; morality; detective division operative search; pimping.

Суспільством і державою визнаються злочинними широкий спектр діянь із різним ступенем небезпеки. Серед них є дії, які вважаються не просто неправними, а ще й аморальними, тобто такими, що посягають на моральність. До них слід віднести і сутенерство, яке здійснює руйнівний вплив на сталі погляди людини щодо неприпустимості певних вчинків та на устої громади, а також наносить значну шкоду психіці особи, залученої до надання сексуальних послуг, особливо якщо вона неповнолітня. Нажаль, подібні злочини як мали місце в минулому, так і продовжують вчинятись в сучасній Україні.

Так, у липні 2014 року працівниками ВБЗПТЛ УМВС України в Хмельницькій області було викрито 40-річного таксиста, який попутно зайнявся сутенерством. Клієнтів він знаходив завдяки своїй основній роботі, а дівчат привозив у готелі та інші розважальні заклади, розташовані у передмісті обласного центру [1]. У тому ж місяці у Київській області були

викриті 20-річні дівчина та хлопець, які створили та керували «фірмою» з надання сексуальних послуг. Підприємлива організаторка нелегального бізнесу винаймала квартири, знаходила дівчат, які «працювали» за половину визначеної суми, розміщувала оголошення в мережі Інтернет з фотографіями повій, відповідала на дзвінки клієнтів, приймала замовлення, отримувала та розподіляла кошти. Молодий чоловік здійснював перевезення [2]. У серпні 2014 року працівниками УБЗПТЛ ГУМВС України у Львівській області було затримано 30-річного місцевого мешканця, який залучив до злочинної діяльності понад десять осіб: семеро дівчат надавали сексуальні послуги, двоє таксистів доставляли повій до клієнтів та виконували обов'язки охоронців, кілька адміністраторів готелів та саун надавали приміщення. Сам організатор особисто приймав замовлення від клієнтів, підбирав та організовував доставку дівчат, а також займався розподілом коштів [3].

У серпні 2014 року кіровоградські правоохоронці викрили групу сутенерів, які втягували у злочинну діяльність дітей. Організатором секс-бізнесу виявився 53-річний чоловік. Допомогу в роботі з «клієнтами» зловмиснику надавала його 18-річна вагітна співмешканка та їх 30-річна знайома. Під спеціальне приміщення, де повії обслуговували «клієнтів», було обладнано кілька кімнат житлового помешкання. Більшість з дівчат не досягли повноліття. За домовленістю з господарем закладу, клієнти які мали намір прийти на «відпочинок», телефонували йому на мобільний і домовлялися про час зустрічі. Після цього чоловік сам або за допомогою помічниць викликав повій [4].

Вирішенню різних проблем, пов'язаних із здійсненням оперативного пошуку, а також захистом суспільної моралі присвячували свої праці багато науковців, зокрема В. М. Атмажитов, В. І. Василичук, І. О. Воронов, О. Є. Користін, І. П. Козаченко, Д. Й. Никифорчук, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорецький, С. С. Чернявський, В. П. Шеломенцев. Але останнім часом відбуваються організаційно-штатні зміни в структурі МВС України, а також оновлюється правова основа роботи оперативних підрозділів, що впливає на здійснення пошуку фактичних даних про злочини, зокрема про сутенерство. Цим підкреслюється актуальність питання щодо продовження наукових досліджень в зазначеній сфері.

Приймаючи це до уваги, ставимо метою вдосконалення пошуку фактичних даних про сутенерство оперативними підрозділами МВС України, розглянувши особливості такої діяльності. Згідно з ціллю визначені завдання: проаналізувати динаміку вчинення сутенерства в Україні, вивчити правову основу викриття таких злочинів, установити об'єкти пошуку фактичних даних про сутенерство, а також надати рекомендації оперативним підрозділам МВС України щодо такої роботи.

Аналіз статистики щодо виявлення сутенерства засвідчує, що на звітні данні суттєво вплинули організаційно-правові зміни в роботі правоохоронних органів у зв'язку з набранням чинності в листопаді 2012 року Кримінальним процесуальним кодексом України [5]. Але, незважаючи на це, ми можемо констатувати, що щороку реєструються сотні фактів сутенерства або втягнення особи в заняття проституцією: 2008 рік – 317; 2009 рік – 259; 2010 рік – 264; 2011 рік – 266; 2012 рік (до листопада) – 182; 2013 рік – 370. Причому, приблизно третина виявлених злочинів учиняється групою осіб: 2008 рік – 109; 2009 рік – 83; 2010 рік – 107; 2011 рік – 102; 2012 рік (до листопада) – 66; 2013 рік – 52.

При здійсненні оперативного пошуку треба врахувати, що значна частина від загальної кількості цих злочинів вчиняється раніше судимими особами: 2008 рік – 17; 2009 рік – 32; 2010 рік – 76; 2011 рік – 93; 2012 рік (до листопада) – 47; 2013 рік – 33. Виявляються навіть випадки вчинення злочину неповнолітніми або за їх участю: 2008 рік – 4; 2009 рік – 3; 2010 рік – 2; 2011 рік – 0; 2012 рік (до листопада) – 0; 2013 рік – 1, а також у стані сп'яніння: 2008 рік – 7; 2009 рік – 1; 2010 рік – 0; 2011 рік – 21; 2012 рік (до листопада) – 3; 2013 рік – 0.

Багатоаспектне вивчення різних обставин протиправної діяльності, що охоплює аналіз статистичної та іншої інформації, сприятиме подальшому визначенню об'єктів оперативного пошуку для напрацювання рекомендацій для такої роботи.

Правову основу пошукової роботи та оперативно-розшукової діяльності складають різні Закони України та підзаконні нормативно-правові акти. Окремо відмітимо, що законодавець одним із завдань оперативно-розшукової діяльності визначає пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [7], що відображено у статті 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [6].

Статтею 303 цього Кодексу [7] передбачена відповідальність за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією.

Зауважимо, що під сутенерством слід розуміти дії особи по забезпеченню заняття проституцією іншою особою. Ці дії можуть виражатися у наданні приміщень, охороні, транспортуванні проститутток до замовників, звідництві, рекламуванні, встановленні корупційних зв'язків для забезпечення невтручання державних органів тощо. Як правило, вони здійснюються підпільно або прикриваються легальними формами: утримання нічних клубів, масажних кабінетів, служб знайомств тощо [8, с. 898]. Діяльність сутенера може бути поєднана з примушуванням чи втягненням до заняття проституцією, а в подальшому виражена у створенні умов для сексуальної експлуатації зазначених осіб, у здійсненні нагляду й опіки над ними, у захисті від конкурентів, забезпеченні транспортом, у відверненні насильства чи обману з боку клієнтів та інших діяч, що забезпечують умови сексуальної експлуатації таких осіб. Злочин визнається закінченим з моменту вчинення сутенером дії щодо забезпечення заняття проституцією іншою особою незалежно від фактичного досягнення ним корисливої мети [9].

Загалом оперативний пошук можна представити як форму оперативно-розшукової діяльності, що являє собою систему розвідувально-пошукових заходів, які здійснюються її уповноваженими суб'єктами для отримання та перевірки первинної інформації щодо осіб, предметів і подій, які становлять для оперативних підрозділів оперативний інтерес, з метою встановлення ознак злочину чи спростування інформації про нього. Основними ознаками оперативного пошуку слід визначити наступне [10]:

об'єктами оперативного пошуку є особи, предмети та події (факти), які є джерелами оперативної інформації;

основним критерієм віднесення певної особи, предмету та події до об'єктів оперативного пошуку є те, що вони становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів правоохоронних органів, а первинна інформація про них є оперативно значущою для цих підрозділів;

оперативний пошук здійснюється поза зв'язком з конкретною особою або фактом, виконанням окремих завдань, розкриттям та розслідуванням окремих злочинів, а також вже відомими фактами та особами;

здійснення оперативного пошуку ґрунтується на потенційній можливості розпізнання об'єкту пошуку за

попередньо відомими ознаками, що властиві саме цим ще невідомим конкретним об'єктам пошуку (особі, предмету, події (факту), які підлягають встановленню в ході його здійснення;

основними завданнями оперативного пошуку є отримання первинної інформації про осіб, предмети, події (факти), які становлять для оперативних підрозділів оперативний інтерес, а також перевірка цієї інформації для встановлення ознак злочину чи спростування інформації про нього;

зміст оперативного пошуку становить постійна, активна цілеспрямована пошукова робота, яка являє собою систему розвідувально-пошукових заходів, що здійснюються як особисто суб'єктами пошуку (особистий пошук), так і з залученням до нього відповідних сил і засобів, у тому числі інформаційних систем, відео- та аудіозапису, кіно- та фотозйомки тощо;

підставою для початку пошуку первинної оперативної значущої інформації слугує законодавчий припис (пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України [7]);

для проведення розвідувально-пошукових заходів достатньо лише припущення щодо підготовки чи вчинення злочину за наявності окремих ознак, що вказують на такі діяння або на осіб, які готують, вчиняють чи вчинили злочин, причому таке припущення може мати характер версії, що ґрунтується на певних фактах;

оперативний пошук здійснюється у місцях найімовірнішого виявлення об'єктів пошуку, а саме: там, де криміногенні процеси мають тенденцію до повторюваності, регулярності проявів у часі та просторі, де ймовірною є поява осіб, які готують, вчиняють чи вже вчинили злочин, та спостерігається концентрація криміногенного контингенту;

час і місце оперативного пошуку залежно від обставин визначаються суб'єктами пошуку та відповідними приписами (функціональними обов'язками, вказівками, планами тощо).

Правоохоронна діяльність щодо пошуку фактичних даних про конкретну протиправну діяльність має свої особливості. Об'єкти оперативного пошуку окремого злочину визначаються в залежності від специфіки його вчинення. Узагальнивши практику боротьби з сутенерством, вважаємо що пошукова

робота оперативних підрозділів МВС України повинна бути спрямована на встановлення:

осіб, які мають задум вчинення сутенерства з метою вивчення можливості щодо попередження злочину або документування подальших противоправних дій;

осіб, які готуються до вчинення сутенерства;

осіб, які вже вчиняють або вчиняли сутенерство;

осіб, яких втягують у заняття проституцією та вже задіяних до надання сексуальних послуг;

осіб, які допомагають сутенерові забезпечити заняття проституцією іншою особою, незалежно від того чи знають вони про злочинну мету його дій;

осіб, які користуються сексуальними послугами осіб, забезпечення заняття проституції яких здійснює сутенер;

свідків та очевидців вчинення сутенерства або надання сексуальних послуг;

приміщень, які використовуються для надання сексуальних послуг;

грошей та цінностей, які були витрачені на організацію злочинної діяльності, джерела їх надходження, а також документальне підтвердження розрахунків (документи про грошові перекази, чеки з розрахунками за оренду приміщень тощо);

протиправного доходу, тобто грошей та цінностей, які були отримані сутенером під час здійснення противоправної діяльності. Крім того, необхідно вжити заходів щодо встановлення інших матеріальних цінностей причетних до таких злочинів осіб з метою можливого забезпечення в майбутньому позову щодо відшкодування завданих ними збитків;

предметів і документів, що мають оперативно-розшукове та доказове значення. Це можуть бути договори оренди приміщень, деталізації (роздруківки) телефонних з'єднань причетних до протиправної діяльності осіб, боргові розписки, насамперед осіб, яких втягують у проституцію, електронні носії інформації з записами відеокамер спостереження в приміщеннях, де надавались сексуальні послуги, або автостоянках, розміщених неподалік тощо;

обставин та умов, що сприяють вчиненню сутенерства;

конкретних фактів вчинення сутенерства;

інших фактичних даних про сутенерство.

На нашу думку, пошук фактичних даних про сутенерство має носити наступальний характер та передбачати постійну активну діяльність оперативних підрозділів МВС України відповідно до вимог чинного законодавства. Уважаємо доцільним виділити наступні напрямлення такої роботи:

отримання та перевірка заяв та повідомлень про сутенерство від громадян, яким стало відомо про такі факти;

робота з негласними штатними та позаштатними працівниками, спрямована на встановлення конкретних фактів та обставин сутенерства;

пошук фактичних даних про сутенерство у мережі Інтернет;

взаємодія з іншими правоохоронними і державними органами та закордонними колегами з метою отримання від них та подальшої перевірки інформації про сутенерство;

взаємодія з неурядовими організаціями, у сферу діяльності яких входить протидія торгівлі людьми та злочинам проти моральності, а також захист осіб, постраждалих від сексуального насильства або експлуатації, з метою отримання від них відповідної інформації та подальшої її перевірки;

моніторинг повідомлень у засобах масової інформації про сутенерство, а також перевірка результатів журналістських розслідувань у цій сфері;

моніторинг діяльності масажних салонів, туристичних та транспортних фірм, агенцій з працевлаштування, найму, ескорт-агенцій та шлюбних бюро щодо отримання інформації про сутенерство;

перевірка повідомлень, які надходять на гарячі лінії, спрямовані на допомогу потерпілим від торгівлі людьми, сексуального насильства тощо;

робота з особами, раніше засудженими за сутенерство, інші злочини проти моральності чи торгівлю людьми щодо отримання інформації про підготовлювані або раніше не встановлені факти та обставини сутенерства;

опрацювання та перевірка інформації, отриманої від вже відомих потерпілих від злочинів проти моральності чи торгівлі людьми, їх близьких і родичів, про підготовлювані або ще не встановлені факти та обставини сутенерства;

опрацювання інформації про підготовлювані або ще не встановлені факти та обставини сутенерства при розслідуванні інших кримінальних проваджень.

Оперативний підрозділ МВС України при встановленні фактичних даних про сутенерство вживає передбачені чинним законодавством [6; 7] заходи щодо фіксації фактичних даних про протиправні діяння причетних до цього окремих осіб або груп. Матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні, як приводи та підстави для початку досудового розслідування, а також для попередження, виявлення, припинення і розслідування злочинів.

За результатами проведеного дослідження особливостей роботи оперативних підрозділів МВС України щодо пошуку фактичних даних про сутенерство приходимо до висновку, що проблема боротьби з такими правопорушеннями залишається актуальною і сьогодні. Динаміка виявлення сутенерства нестабільна, але загалом кількість зареєстрованих злочинів має тенденцію до зростання. Щороку працівниками міліції виявляються їх сотні, значна частина з яких вчинюється групою осіб.

У сучасній Україні відбувається процес реформування правоохоронних органів та оновлення законодавства, що регламентує їх діяльність. Проте, пошук фактичних даних про злочинні діяння окремих осіб та груп залишається першочерговим завданням оперативно-розшукової діяльності. Вивчення особливостей роботи у цій сфері дозволило визначити об'єкти оперативного пошуку щодо сутенерства та направлення пошуку фактичних даних про подібні протиправні діяння. Напрацьовані рекомендації можна використовувати оперативним підрозділам МВС України в боротьбі з сутенерством, а також для подальших наукових розробок щодо протидії подібним злочинам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У Хмельницькому правоохоронці затримали таксиста-сутенера / СЗГ УМВС України в Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1105386>.

2. На Київщині за організацію місць розпусти затримані двоє сутенерів / ВЗГ ГУМВС України в Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1101204>.

3. Львівські правоохоронці викрили організатора злочинного угруповання, що надавало клієнтам інтим-послуги / ВЗГ ГУМВС України у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1120197>.

4. Кіровоградські правоохоронці викрили групу сутенерів, які втягували у злочинну діяльність неповнолітніх / СЗГ УМВС України в Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1124426>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Голос України. – 2012. – № 90–91.

6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка – 7-ме вид., переробл. та допов. – К. : Юрид. думка, 2010. – 1288 с.

9. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України : у 2 т. – Т. 2 / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – 3-тє вид., переробл. та допов. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр учб. л-ри, 2009. – 624 с.

10. Погорецький М. А. Пошукові ознаки об'єктів оперативного пошуку: поняття та сутність [Електронний ресурс] / М. А. Погорецький та В. П. Шеломенцев. – Режим доступу :

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VAUMVS/2010_4/pogoret.pdf.